

Р. О. ПОБЕРЕЖНИЙ, Н. М. ПОБЕРЕЖНА, О. І. САВЧЕНКО, К. В. ПОБЕРЕЖНА
ІННОВАЦІЇ В ТУРИЗМІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Визначено основні стратегічні пріоритетні цілі розвитку туризму в Україні на період до 2026 року – створення конкурентоспроможного національного туристичного продукту на засадах системної маркетингової діяльності; забезпечення економічного, соціального, екологічного та інноваційного використання наявного туристичного потенціалу; підвищення якості інфраструктури курортів; створення центрів туристичної інформації під час проведення ярмарків, фестивалів та виставок; удосконалення інформаційної інфраструктури туристичних послуг; забезпечення відповідності ціни та якості туристичних продуктів, організація системи якісної підготовки фахівців туристичного бізнесу.

Надано загальну характеристику суб'єктів туристичної діяльності. Визначено головні фактори гальмування розвитку туристичного бізнесу в умовах сьогодення (відсутність цілісної системи державного управління туризмом у регіонах; недосконалість нормативно-правової бази, недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки держави; недостатність інвестицій у розвиток сфери туризму; відсутність об'єктів для розвитку туристичної діяльності в сільській місцевості; недостатня забезпеченість туристичної галузі висококваліфікованими спеціалістами; скорочення кількості підприємств готельного господарства; відсутність інноваційних проєктів та наукових досліджень з питань розвитку перспективних видів туризму; неефективне використання рекреаційних ресурсів та необхідність їх збереження; недостатність рівня розвитку інформаційної інфраструктури; недостатність державної підтримки рекламування національного туристичного продукту та ін.).

Розглянуто погляди різних науковців на визначення терміну «інновації в туризмі». Сформульовано особливості інновацій у туризмі та визначено принципи їх застосування (принцип науковості, системності, відповідності інновацій потребам туристів, відповідності інноваційної діяльності рівню розвитку суспільства, позитивності результатів, зв'язаності та безпеки).

Ключові слова: інновації, туризм, гостинність, державне регулювання, державна інноваційна політика, суб'єкти туристичної діяльності, туристичний продукт.

Р. О. ПОБЕРЕЖНИЙ, Н. Н. ПОБЕРЕЖНАЯ, О. И. САВЧЕНКО, Е. В. ПОБЕРЕЖНАЯ
ИННОВАЦИИ В ТУРИЗМЕ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Определены основные стратегические приоритетные цели развития туризма в Украине на период до 2026 года: создание конкурентоспособного национального туристического продукта на основе системной маркетинговой деятельности; обеспечение экономического, социального, экологического и инновационного использования имеющегося туристического потенциала; повышение качества инфраструктуры курортов; создание центров туристической информации во время проведения ярмарок, фестивалей и выставок; совершенствование информационной инфраструктуры туристических услуг; обеспечение соответствия цены и качества туристических продуктов; организация системы качественной подготовки специалистов туристического бизнеса.

Предоставлено общую характеристику субъектов туристической деятельности. Определены главные факторы торможения развития туристического бизнеса в современных условиях (отсутствие целостной системы государственного управления туризмом в регионах; несовершенство нормативно-правовой базы, недостаточность методической, организационной, информационной и материальной поддержки государства; недостаточность инвестиций в развитие сферы туризма, отсутствие объектов для развития туристической деятельности в сельской местности; недостаточная обеспеченность туристической отрасли высококвалифицированными специалистами, сокращение количества предприятий гостиничного хозяйства, отсутствие инновационных проєктов и научных исследований по вопросам развития перспективных видов туризма; неэффективное использование рекреационных ресурсов и необходимость их сохранения; недостаточность уровня развития информационной инфраструктуры; недостаточность государственной поддержки рекламирования национального туристического продукта и др.).

Рассмотрены взгляды различных ученых на определение термина «инновации в туризме». Сформулированы особенности инноваций в туризме и определены принципы их применения (принцип научности, системности, соответствия инноваций потребностям туристов, соответствия инновационной деятельности уровню развития общества, позитивности результатов, связанности и безопасности).

Ключевые слова: инновации, туризм, гостеприимство, государственное регулирование, государственная инновационная политика, субъекты туристической деятельности, туристический продукт.

R. POBEREZHNYYI, N. POBEREZHZHNA, O. SAVCHENKO, K. POBEREZHZHNA
INNOVATION IN TOURISM: THEORETICAL ASPECT

The main strategic priorities of tourism development in Ukraine for the period till 2026 are determined. They are: creating a competitive national tourist product on the basis of systematic marketing activities; providing economic, social, environmental and innovative usage of existing tourism potential; creation of tourist information centers during fairs, festivals and exhibitions; improving the quality of tourism infrastructure; improving the information infrastructure of tourism services; ensuring the correspondence of the price and quality of tourist products, organization the high-quality training system of tourism business specialists.

The general characteristics of tourist activities are provided in article. The main factors which inhibits the development of tourism business in the present conditions are determined (the absence of an integrated system of state tourism management in the regions; the imperfection of the regulatory framework, the lack of methodological, organizational, informational and material support of the state; the investment lack in the development of tourism; the lack of tourism development facilities in the countryside; the insufficient provision of tourism industry by highly skilled specialists; the reduction of hotel industry enterprises; the lack of innovative projects and researches on the promising types of tourism development; the ineffective usage of recreational resources and the need for their saving; the insufficient level of information infrastructure development, the lack of state support for the promotion of a national tourist product etc.).

The various scientists' views on the definition of the term "innovation in tourism" are considered. The features of innovations in tourism are formulated and the principles of their application are defined (the principle of the science, the principle of the systemicity, the principle of the innovations correspondence to the needs of tourists, the principle of the positivity of the results, the principle of conformity of innovation activity to the society development level, the principle of connectivity and security).

Keywords: innovations, tourism, hospitality, government regulation, state innovation policy, subjects of tourism activity, tourism product.

Вступ. Протягом останніх десятиліть в світі відбулися два супермасштабних явища, які докорінно змінили організацію економічного життя на світовому і національному рівнях: глобалізація та неолибералізація. Глобалізація сформувала наднаціональні мегапотоки, які прискореними темпами переміщують інтелектуальні, матеріальні, фінансові та інші фактори виробництва, і накопичення капіталу по всьому глобальному просторі незалежно від наявності державних кордонів.

Успіх країни або підприємства в глобалізованій економіці залежить від здатності зайняти свою позицію на ринковому просторі, запропонувати більш конкурентну продукцію, ніж інші учасники ринку. А це можливо лише за умов підтримки високої інновативності національної економіки та окремих підприємств [1, с. 60].

Саме нові продукти, нові технології й послуги – от що допоможе Україні не тільки подолати нинішнє загрозливе відставання майже за всіма параметрами якості життя, а й вийти на лідируючі позиції в світі, затвердитись як високотехнологічна держава. Інноваційні технології в туризмі є одним з ключових факторів успіху для підприємств цієї сфери, який здійснюється на вищому рівні керівництва компанії.

Його ціллю є визначення основних напрямів науково-технічної і виробничої діяльності підприємства. Інноваційні технології зумовлюють створення необхідних умов для сталого розвитку туристських підприємств, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності туристських послуг на рівні міжнародних стандартів [2, с. 6].

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні, умови глобалізаційних перетворень сучасності висувають потребу у розробці та впровадженні стратегічних та поточних пріоритетних напрямів розвитку сфери туризму в Україні. Тому, як відгук на такий виклик, державою схвалено Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [3].

Метою реалізації Стратегії є формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави в цілому, сприяє підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі [3].

А основними стратегічними цілями розвитку сфери туризму та курортів з урахуванням сучасного стану і тенденцій розвитку України на період до 2026 року стають:

- створення конкурентоспроможного національного туристичного продукту на засадах системної маркетингової діяльності, спрямованої на чітке позиціонування різних видів туристичних продуктів, адаптованих до вимог і очікувань споживачів;

- забезпечення ефективного і комплексного (економічного, соціального, екологічного та інноваційного) використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу шляхом розв'язання

проблеми рекреаційного природокористування і охорони навколишнього природного середовища та удосконалення територіальної структури сфери туризму та курортів з метою розвитку туристичних територій, брендингу територій;

- системне підвищення якості інфраструктури курортів та рекреаційних територій шляхом виконання комплексної програми поетапного вдосконалення матеріально-технічної бази з використанням можливостей кластерних моделей, державно-приватного партнерства та соціального замовлення;

- удосконалення інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг шляхом створення центрів туристичної інформації та популяризації туристичних продуктів під час провадження ярмаркової, фестивальної та виставкової діяльності;

- забезпечення відповідності ціни та якості туристичних продуктів шляхом створення умов для оптимізації організаційно-економічної структури діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу у сфері туризму і розроблення національних стандартів надання туристичних послуг відповідно до міжнародних стандартів;

- організація системи якісної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців туристичного супроводу та обслуговування, інших професій сфери туризму та курортів [3].

Зважаючи на обрані стратегічні напрями туристичної діяльності в умовах мінливості політичного та економічного середовища, зростає роль держави в управлінні інноваційними процесами та формуванні інноваційної політики щодо розвитку туристичного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. В Україні питанням особливості розвитку туристичного бізнесу, інноваціям в туризмі та державному регулюванні розвитку інновацій в туристичному бізнесі останнім часом присвячується велика кількість досліджень.

Зокрема Н. В. Онищук розглядав особливості впровадження інновацій у туристичну галузь та надав характеристику новим напрямам впровадження інноваційних технологій [4], О. Давидова надала авторське визначення терміну «інновації в туризмі» та доповнила класифікацію інновацій у туризмі інноваціями у логістиці [5].

Н. М. Побережна, Л. С. Стригуль та О. В. Мелень обґрунтували необхідність обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємств туристичного та готельного бізнесу [6].

Привертають увагу наукові дослідження А. І. Землякіна, І. Ю. Підричової та А. І. Ніколаєнко, які запропонували рекомендації щодо удосконалення інноваційного законодавства України у вигляді проекту нової редакції Концепції розвитку національної інноваційної системи України (на 2016-2016рр.) з метою актуалізації діючої Концепції [7].

Аналізуючи наукові літературні джерела та дослідження науковців, можна сказати, що питання державного регулювання та розвиток інновацій в

туристичному бізнесі є актуальними і сьогодні. Тому дане питання потребує подальших наукових досліджень.

Мета статті полягає у визначенні та аналізі принципів на напрямів державного регулювання та розвитку інновацій в туристичному бізнесі в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження.

Згідно із преамбулою Розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» [3], основними завданнями Стратегії є:

- здійснення комплексу заходів з підтримки розвитку туристичної індустрії, зокрема створення привабливого інвестиційного клімату у сфері туризму та курортів;

- забезпечення належного рівня міжгалузевої координації та міжрегіональної кооперації, що сприятиме раціональному використанню туристичних ресурсів і дасть можливість оптимізувати витрати з державного і місцевих бюджетів на здійснення заходів у сфері туризму та курортів;

- об'єднання зусиль органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представників туристичного бізнесу, інших галузей економіки та інститутів громадянського суспільства для популяризації України у світі і формування іміджу України як країни, привабливої для туризму;

- гармонізація національного законодавства з європейським, дотримання цілей і принципів, проголошених стратегічними документами розвитку держави.

Необхідність державної підтримки розвитку інновацій в туристичному бізнесі перш за все обґрунтовано великою кількістю юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, які працюють на ринку туризму (табл. 1). Як бачимо в 2017 році в порівнянні з 2011 роком відбувається невелике зменшення кількості суб'єктів туристичного бізнесу, оскільки на розвиток туризму має велике значення ряд факторів, наявність або відсутність яких гальмує розвиток туристичного бізнесу в умовах сьогодення:

- відсутністю цілісної системи державного управління туризмом у регіонах;

- підпорядкованістю закладів розміщення туристів санаторно-курортних, оздоровчих та рекреаційних закладів, які надають туристичні послуги, різним міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади;

- нечітким визначенням у законодавстві належності підприємств готельного господарства до підприємств, які надають туристичні послуги;

- недосконалістю нормативно-правової бази;

- недостатністю методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки суб'єктів підприємництва туристичної галузі з боку держави;

- повільними темпами зростання обсягів інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму;

- відсутністю відповідних об'єктів для розвитку туристичної діяльності в сільській місцевості;

- невідповідністю переважної більшості туристичних закладів міжнародним стандартам;

- тенденцією скорочення кількості підприємств готельного господарства;

- незадовільним станом туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури в зонах автомобільних доріг та міжнародних транспортних коридорів;

Таблиця 1 – Загальна характеристика суб'єктів туристичної діяльності *

	2011	2015	2016	2017
<i>Юридичні особи</i>				
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од	2165	1785	1838	1743
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	9920	8086	8545	8190
Дохід від надання туристичних послуг, млн. грн.	3957	4797	11522	18503
<i>Фізичні особи-підприємці</i>				
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од	1992	1397	1668	1726
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	2165	1502	1867	2101
Дохід від надання туристичних послуг, тис. грн.	193,26	217,62	413,16	519,65

* складено за [8]

- незбалансованістю соціальної та економічної ефективності використання рекреаційних ресурсів та необхідністю їх збереження;

- недосконалістю туристичної інфраструктури, неефективністю використання рекреаційних ресурсів;

- відсутністю інноваційних проєктів та наукових досліджень з питань розвитку перспективних видів туризму;

- недосконалістю статистики з питань туризму;

- недостатньою забезпеченістю туристичної галузі висококваліфікованими спеціалістами;

- недостатністю державної підтримки та комплексного підходу до рекламування національного туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринку туристичних послуг;

- недостатністю рівня розвитку інформаційної інфраструктури;

- недосконалістю бази даних стосовно об'єктів туристичної сфери [9].

Проте зауважимо, що відповідно до Закону [10] головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Основне поняття інноваційної діяльності закріплено в розд. I ст. 1 Закону України [10], а норми її правового регулювання визначено в гл. 34 Господарського кодексу України [11], згідно з якими інноваційною діяльністю є діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та

розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

В табл. 2 наведено згруповані нами за роботами О. Давидової [5] та І. А. Жукович [11] визначення поняття «інновації в туризмі» зарубіжних та вітчизняних авторів.

Розгляд різних тлумачень терміну «інновація в туризмі» надає можливість зробити висновок, що поки ще єдиного визначення не існує. Серед науковців триває дискусія стосовно того, що вважати інновацією в туризмі – результат, впроваджений продукт чи послугу, або процес реалізації ідеї та її втілення в готовий результат чи окремі стадії процесу (освоєння, впровадження, комерціалізація, використання) [11, с. 71].

До інновацій у туризмі відносять ті нововведення, які супроводжуються відновленням і розвитком духовних та фізичних сил туристів, принципово новими змінами туристичного продукту, підвищенням ефективності функціонування складових індустрії туризму, підвищенням ефективності процесів формування, позиціонування та споживання туристичних товарів і послуг, прогресивними змінами факторів виробництва [5, с. 66].

При застосуванні інновацій у туризмі необхідно враховувати принципи інновацій у туризмі, запропоновані в роботі [5], а саме:

- науковості – використання наукових знань і методів для реалізації інновацій, відповідно до потреб туристів;
- системності – розроблювальна стратегія інноваційного розвитку туризму в регіоні має враховувати фактори та умови, необхідні для задоволення потреб людей у рекреації та відпочинку; фактори прямого і не- прямого зовнішнього середовища;
- відповідності інновацій потребам туристів – пропонувати тільки таких нововведень, які дійсно потрібні клієнтам, а не ті, які може зробити й впровадити туристична фірма;
- позитивності результатів – попередження нерозумного, не продуманого створення й впровадження нововведення, яке може бути небезпечно для туриста, туристичного підприємства, оточуючого середовища та суспільства загалом;
- іманентності інвестиційним процесам;
- відповідності інноваційної діяльності та її результатів рівню розвитку суспільства;

Таблиця 2 – Визначення поняття «інновації в туризмі» (згруповано за [5, 12])

Автор	Визначення поняття «інновації в туризмі»
Власова Н. Смирнова В. Семененко Н.	Інновації і туризмі – це системні заходи, що мають якісну новизну і що приводять до позитивних зрушень, що забезпечують стійке функціонування і розвиток галузі в регіоні.
Тайгибова Т	Інновації і туризмі – системні заходи, що мають якісну новизну і призводять до позитивних зрушень, що забезпечує стійке функціонування і розвиток галузі в регіоні.
Маклашина Л.	Інновації і туризмі – розробка, створення нових туристичних маршрутів, проектів і т.д. із застосуванням досягнень науки, техніки, ІТ-технологій, а також передового досвіду в галузях управління і маркетингу, впровадження яких дозволить підвищити рівень зайнятості населення, забезпечити зростання його доходів, прискорити соціально-економічний розвиток і поліпшити туристичний імідж країни та регіонів.
Новіков В.	Інновації і туризмі – результат дій, спрямованих на створення нового або зміну існуючого туристичного продукту, освоєння нових ринків, використання передових інформаційних і телекомунікаційних технологій, вдосконалення на- дання туристичних, транспортних і готельних послуг, створення стратегічних альянсів для здійснення туристичного бізнесу, впровадження сучасних форм організаційно-управлінської діяльності туристичних підприємств
Давидова О.	Інновації в туризмі – це результат застосування новинки у туристичній індустрії з підвищенням її ефективності та отриманням, передусім, прогресивного ефекту, що має забезпечити стійке функціонування та розвиток галузі [5, с. 66]
Ільїна О.	Різні організаційно-управлінські нововведення, що складаються з цілеспрямованих змін, які виробляються на різних рівнях індустрії туризму.
Ткаченко Т., Мельниченко С., Бойкота М ін.	Розроблені й впроваджені в діяльність нововведення, що дозволяють отримати користь у вигляді економічного або соціального ефекту та інших позитивних результатів .
Гарбера О.	Нововведення, які супроводжуються: відновленням і розвитком духовних та фізичних сил туристів; якісно новими змінами турпродукту; підвищенням ефективності функціонування інфраструктури туризму; підвищенням ефективності управління стійким функціонуванням і розвитком туристичної сфери в країні; підвищенням ефективності процесів формування, позиціонування та споживання туристичних послуг; прогресивними змінами факторів виробництва (наприклад, скорочення терміну транспортування через впровадження нових швидкісних видів транспорту, покращення умов праці працівників туріндустрії, впровадження нових прогресивних методів (механізмів) перетворення факторів виробництва в послуги та ін.); підвищенням іміджу і конкурентоздатності підприємств туріндустрії.
Hall С., Williams А.	Створення, прийняття та впровадження нових ідей, процесів, продуктів або послуг, а також здатність змінюватися й адаптуватися
Brahmbhatt S.	Процес, за допомогою якого нова ідея або практика стає корисною, нові шляхи, що забезпечують вирішення різних задач для задоволення потреб людей

- зв'язності – кожен новий продукт на певному етапі свого життєвого циклу має викликати та стимулювати ідею створення наступного нововведення й забезпечувати фінансову підтримку цього процесу;

- безпеки – нововведення має гарантувати відсутність шкоди для людини та навколишнього середовища.

Отже, застосування інновацій у туристичній сфері спрямовані на формування нового туристичного продукту, надання унікальних туристичних послуг, застосування нових маркетингових підходів, використовуючи новітні техніки та IT-технології, що підвищить конкурентоспроможність туристичного продукту на національному та міжнародному ринках, призведе до появи нових видів туризму.

Ступінь інноваційного розвитку туристичної галузі визначають: ринкова кон'юнктура, рівень освіти та кваліфікації кадрів, наявність на досліджуваній території ресурсів, передусім унікальних ресурсів [5, с. 66]. На підставі аналізу поглядів науковців автором було визначено такі особливості інновацій в індустрії туризму:

1) інноваціям у туризмі властивий сервісний характер, вони спрямовані на вдосконалення взаємодії зі споживачем та максимальне задоволення запитів і вподобань клієнтів, що є одним із найважливіших спонукальних чинників для впровадження інновацій.

2) між виробниками та споживачами туристичних послуг існує безпосередній зв'язок, тому якість роботи обслуговуючого персоналу стає важливим фактором у здійсненні успішної інноваційної діяльності.

3) в індустрії туризму споживачі залучені до процесу надання послуг, і, як результат, процес виробництва та споживання послуг відбувається одночасно.

4) більшість інновацій, які застосовуються в індустрії туризму, є запозиченими з інших видів діяльності та адаптованими до сфери туризму (наприклад, комп'ютерні та Інтернет-технології, медичне та лікувально-оздоровче обладнання, пасажирські перевезення та багато інших).

5) незахищеність інновацій патентами та ліцензіями з урахуванням їх інтерактивності надає можливість їх копіювання у конкурентів.

6) інновації в туризмі мають нематеріальну складову, що спрямована на покращення взаємодії між виробником та споживачем.

7) інновації в сфері туризму стосуються не тільки безпосередньо туристичних компаній, а й широкого спектру інфраструктурних організацій.

8) ознака новизни у світовому масштабі, так званої радикальної новизни, не є ключовою у визначенні інновацій у туризмі. Новизна визначається в рамках конкретного підприємства, що їх застосовує [12, с. 75].

На сьогоднішній день у в Україні діє ціла низка законів, які визначають основні положення щодо інноваційної діяльності, якими повинні керуватися органи публічної власті для формування дієвої інноваційної політики [13].

Оскільки складовою державного регулювання інноваційної діяльності є створення економічних, правових та організаційних умов для забезпечення її

розвитку, важливим методом підтримки інноваційної діяльності стає фінансова державна підтримка.

Ст. 17 розд. IV Закону України «Про інноваційну діяльність» [10] визначено основні види фінансової підтримки суб'єктів інноваційної діяльності (за рахунок Державного бюджету України та коштів місцевих бюджетів), до яких відносять: а) повне безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів; б) часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів; в) повну чи часткову компенсацію; г) надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів; д) майнове страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України «Про страхування».

Відповідно законодавством встановлені основні джерела фінансової підтримки інноваційної діяльності, і в тому числі, в сфері туристичного бізнесу, до яких доречно віднести: а) кошти Державного бюджету України; б) кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим; в) власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; г) власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; д) кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; е) інші джерела, не заборонені законодавством України [13, с. 108].

Висновки. За результатами проведеного дослідження [1-15] необхідно зазначити, що розвиток інновацій в туристичному бізнесі сьогодні забезпечений достатньою кількістю нормативно-правових актів державного регулювання, а застосування інновацій у туристичній сфері більшою мірою спрямовано на формування нового туристичного продукту, надання унікальних туристичних послуг та застосування нових маркетингових підходів, що сприятиме подальшому розвитку сфери туризму та перетворенню її у високоефективну, інтегровану у світовий ринок галузь.

Список літератури.

1. Управління інноваціями : навч. посібник / О. І. Гуртов, Л. І. Михайлова, І. О. Шарко, С. Г. Турчина, О. В. Киричок. – Вид. 2-ге, доп. – Харків: «Діса плюс», 2016. – 266 с.
2. Інноваційні технології в туризмі : конспект лекцій / Н. М. Влащенко, М. В. Тонкошкур. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 131 с.
3. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс] : офіц. текст схвалений Каб. Міністрів України 16.03.2017р. №168-р. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>
4. *Онищук Н. В.* Інноваційні напрями у сфері туризму / *Н. В. Онищук* // Молодий вчений, 2017. – №8 (48). – С. 456–459.
5. *Давидова О.* Особливості застосування інновацій у розвитку туристичної галузі України / *О. Давидова* // Економіка галузі, 2015. – № 7(172). – С.65–69.
6. *Побережна Н. М.* Обліково-аналітичне забезпечення управління результатами діяльності підприємств готельного бізнесу [Електронний ресурс] / *Н. М. Побережна, Л. С. Стризуль, О. В. Мельник* // Інфраструктура ринку : електрон. наук.-практ. журн. – 2018. – Вип. 26. – С. 395–402. – URI: http://market-inf.od.ua/journals/2018/26_2018_ukr/63.pdf
7. *Землянкін А. І.* Проект нової концепції розвитку національної інноваційної системи України (на період 2016–2026 років) / *А. І. Землянкін, І. Ю. Піддорицева, А. І. Ніколаско* // Економічний вісник Донбасу. – 2016. – №3 (45). – С. 197–206.

8. Туристична діяльність в Україні // Статистичний збірник [Електронний ресурс] / [Державна служба статистики] – Київ : Держаналітінформ, 2018. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_td_2017.pdf
9. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки [Електронний ресурс] : Постанова затверджена Каб. Міністрів України 29.04.2002р. №583-р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2002-%D0%BF>
10. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс] : офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 04.07.2002 р №40-IV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
11. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 16.01.2003 №436-IV/ – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
12. Жукович І. А. Інновації в туризмі: основні теоретичні та практичні аспекти / І. А. Жукович // Наука та наукознавство, 2017. – №2(95). – С. 69–81.
13. *Побережний Р. О.* Державне регулювання та підтримка інноваційної діяльності / Р. О. *Побережний* // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 15 (1291). – С. 105–109.
14. *Пантелєєв М. С.* Оцінка потенціалу інноваційного розвитку підприємства : практичний аспект / М. С. *Пантелєєв*, Н. М. *Побережна*, А. О. *Ярошенко* // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2015. – № 60 (1169). – С. 132–136.
15. *Побережна Н. М.* Аналіз факторів впливу на інноваційний розвиток промислових підприємств: практичний аспект / Н. М. *Побережна* // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Економіка і менеджмент. – Одеса : МГУ, 2016. – №21. – С. 81–86.
- development of tourist industry of Ukraine], *Ekonomika haluzi*, 2015, no. 7 (172), pp.65–69.
6. *Poberezhna N. M., Ctrygul L. C., Melen O. V.*, Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia rezultatamy diialnosti pidpriemctv gotelnogo biznecu [Accounting and analytical support for managing the results of activity of hotel business enterprises], *Infrastruktura rynku*, 2018, no.26. pp. 395–402.
7. *Zemliankin A. I., Pidorycheva I. YU., Nikolaienko A. I.* Proekt novoi kontseptsii rozvytku natsionalnoi innovatsiinoi systemy Ukrainy (na period 2016–2026 rokiv) [Project of a New Concept for the Development of the National Innovation System of Ukraine (for the period 2016–2026)]. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu*, 2016, no. 3 (45), pp. 197–206.
8. *Touryetschna diialnist v Ukrainie* [Tourist activity in Ukraine] Available at: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_td_2017.pdf. (accessed 12.03.2019)
9. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi program rozvytku turizmu na2002-2010 roky* [On Approval of the State Tourism Development Program for 2002-2010] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2002-%D0%BF>. (accessed 15.03.2019)
10. *Zakon Ukrainy «Pro innovatsiinu diialnist»* [Law of Ukraine "On Innovation Activity"]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. (accessed 16.02.2018)
11. *Hospodarskyi Kodeks Ukrainy* [Economic Code of Ukraine] Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. (accessed 16.03.2019)
12. *Zhukovich I.A.* Innovatsii v turizmi: osnovni teoretychni ta praktichni aspekty [Innovations in tourism: the main theoretical and practical aspects]. *Nauka ta naukoznavstvo*.2017, no.2(95), pp.69–81.
13. *Poberezhnyi R. O.* Derzhavne reguliuvannia ta pidtrymka innovatsiinoi diialnosti [State regulation and support of innovation activity] *Visnyk NTU «KhPI»* [Bulletin NTU «Kharkov Polytechnic Institute». Technical progress and efficiency]. Kharkov, NTU «KhPI» Publ., 2018, no. 15 (1291), pp. 105–109.
14. *Pantelieiev M. S., Poberezhna N. M. Yaroshenko A. O. Otsinka potentsialu innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva : praktychnyi aspekt* [Estimation of the potential of innovative enterprise development: practical aspect]. *Visnyk NTU «KhPI»* [Bulletin NTU «Kharkov Polytechnic Institute». Technical progress and efficiency]. Kharkov, NTU «KhPI» Publ., 2011, no. 60 (1169), pp. 132–136.
15. *Poberezhna N. M.* Analiz faktoriv vplyvu na innovatsiinyi rozvytok promyslovykh pidpriemstv: praktychnyi aspekt [Analysis of the factors of influence on the innovative development of industrial enterprises: the practical aspect]. *Visnyk MHU* [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser. : Economics and Management]. Odessa, MHU Publ., 2016, no. 21, pp. 81–86.

References (transliterated):

1. *Hutorov O. I., Sharko I. O., Turchina S. H., Kyrychok O. V.* *Upravlinnia innovatsiinyi* [Innovation Management]. Kharkov, Disa plyus Publ., 2016. 266 p.
2. *Vlshchenko N.M., Tonkoshkyr M. V.* *Innovatsiini tehnologii v turizmi* [Innovative technologies in tourism], Harkiv, HNUMG Publ, 2015,131 p.
3. *Strategiia rozvytku turizmu ta kurortiv na period do 2026 roku* [Strategy for the development of tourism and resorts for the period up to 2026], Available at: <http://www.kmu.gov.ua> (accessed 11.03.2019)
4. *Onishshuk N. V.* innovatsiini napriamky u sferi turizmu [Innovative trends in the field of tourism] *Moiodyi vchenyi*, no. 8(48), hh. 456–459.
5. *Davydova O.*, Osoblyvosti zactocuvannia innivatsii u rozvytok touryetschnoi haluzi Ukrainy [Features of application of innovations in

Надійшла (received) 04.01.2019

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Побережний Роман Олегович (Побережний Роман Олегович, Poberezhnyi Roman Olegovich) – кандидат економічних наук, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин; м. Харків, Україна; <https://ORCID:0000-0001-9844-1004>; e-mail: pobrom@gmail.com.

Побережна Наталія Миколаївна (Побережная Наталья Николаевна, Poberezhna Nataliia Mykolaivna) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри економічного аналізу та обліку; м. Харків, Україна; <https://ORCID:0000-0001-8186-2216>; e-mail: poberezhna.nn@gmail.com.

Савченко Ольга Ігорівна (Савченко Ольга Игоревна, Savchenko Olga Igorivna) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин; м. Харків, Україна; <https://ORCID:0000-0002-4407-6387>; e-mail: savchenko.khpi@gmail.com.

Побережна Катерина Вікторівна (Побережная Екатерина Викторовна, Poberezhna Kateryna Viktorivna) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», здобувач кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин; м. Харків, Україна; <https://ORCID:0000-0002-4848-1195>; e-mail: katypob7@gmail.com.